

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**«Публічні бібліотеки Харківщини
в реаліях війни»**

Бібліотечний дайджест

Випуск 2

Харків 2023

УДК 02

Бі 89

«Публічні бібліотеки Харківщини в реаліях війни. Працюємо на Перемогу!» (Бібліотечний дайджест) / Департамент культури і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс. наук. б-ка; ред.- уклад. Г.В. Бакаєва - Х.: ХОУНБ, 2023. – 8 с.

Харківська обласна універсальна наукова бібліотека пропонує до уваги бібліотечний дайджест «Бібліотеки Харківщини в реаліях війни, який висвітлює роботу бібліотек у воєнний час.

Збережемо інформацію про роботу бібліотек Харківщини для історії.

Укладач:	Г.В. Бакаєва
Комп'ютерний набір:	Г.В. Бакаєва
Комп'ютерна верстка:	Г.В. Бакаєва
Відповідальна за випуск:	Н.І. Шостко

© Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

«Працюємо на Перемогу!»

З перших годин війни російські війська вторглися в Харківську область і почали захоплення та окупацію нашої території.

До початку вересня на Харківщині було тимчасово захоплено майже третину області 32%, 575 населених пунктів - 3800 квадратних кілометрів Харківської області.

У вересні в ході масштабного контрнаступу ЗСУ Харківщину звільнено.

Сьогодні Харків та область тримають оборону, але через близькість до російського кордону постійно страждають від обстрілів. Прикордонна Харківська область - це небезпечна фронтова територія для роботи закладів культури. На 300 км. простягається кордон Харківської області з росією.

На Харківщині численні факти руйнації, пошкодження будівель закладів культури, цілеспрямованого знищення бібліотечних фондів. Знищується історія, росіяни зруйнували або пошкодили більше 70 пам'яток архітектурної спадщини.

У Харківській області, за даними ОВА, зазнали руйнувань:

806 закладів освіти;

19 закладів соцзахисту;

357 закладів культури;

37 закладів спорту;

43 промислових підприємства.

Харківська обласна універсальна наукова бібліотека з перших днів війни збирає, вивчає та узагальнює матеріали про війну, про стан справ бібліотек, колег Харківщини, які опинилися в зоні активних бойових дій та на окупованих територіях. Моніторинг проводиться з бібліотечними працівниками – свідками подій. Зібрані дані з початку війни і по поточний час.

Поточні звіти про роботу бібліотек, незважаючи на постійні обстріли, перебування в укриттях, непрості умови роботи - це вагомий внесок героїчних бібліотекарів у Перемогу.

Через постійні обстріли, активні бойові дії на Харківщині інформація про пошкодження бібліотек області неповна.

В м. Харків та області 56 громад.

Станом на 27 травня 2022 р. до переліку територіальних громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій або тих, які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), увійшла 51 територіальна громада Харківської області:

Богодухівський район: Богодухівська міська, Валківська міська, Золочівська | селищна, Коломацька селищна, Краснокутська селищна територіальні громади;

Ізюмський район: Балаклійська міська, Барвінківська міська, Борівська селищна, Донецька селищна, Ізюмська міська, Куньєвська сільська, Оскільська сільська, Савинська селищна територіальні громади;

Красноградський район: Красноградська міська територіальна громада;
Куп'янський район: Великобурлуцька селищна, Вільхуватська сільська, Дворічанська селищна, Кіндрашівська сільська, Куп'янська міська, Курилівська сільська, Петропавлівська сільська, Шевченківська селищна територіальні громади;

Лозівський район: Біляївська сільська, Близнюківська селищна, Лозівська міська, Олексіївська сільська, Первомайська міська територіальні громади;

Харківський район: Безлюдівська селищна, Височанська селищна, Вільхівська сільська, Дергачівська міська, Липецька сільська, Люботинська міська, Малоданилівська селищна, Мерэф'янська міська, Нововодолазька селищна, Південноміська міська, Пісочинська селищна, Роганська селищна, Солоницівська | селищна, Харківська міська, Циркунівська сільська територіальні громади;

Чугуївський район: Вовчанська міська, Зміївська міська, Малинівська селищна, Новопокровська селищна, Печенізька селищна, Слобожанська селищна, Старосалтівська селищна, Чкаловська селищна, Чугуївська міська територіальні громади. <https://zakon.rada.gov.ua/>

Станом на 25 жовтня 2022 р. у Харківській області до зон бойових дій віднесені усі громади. <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/>

До війни в м. Харкові та області функціонували 782 бібліотеки, 215 опинилися в окупації.

На сьогоднішній день працює 471 бібліотека.

За повномасштабну війну тільки в Харківській області ворог знищив будівлі більше 30 бібліотек.

133 бібліотеки частково зруйновані, у тому числі значних втрат зазнали фонди і матеріально-технічні бази бібліотек. Тільки по м. Харкову із 73 бібліотек, пошкоджено 25 приміщень бібліотек, повністю зруйнована бібліотека-філія № 50 ЦБС Київського району.

На жаль, постійно зростає кількість публічних бібліотек, які розміщувалися в будівлях, що зазнали незначних пошкоджень та потребують ремонту.

Прикордонні території Дергачівської, Золочівської, Липецької, Вовчанської, Борівської, Вільхуватської, Великобурлуцької, Куп'янської, Петропавлівської, Дворічанської, Кіндрашівської, Курилівської громад під постійними обстрілами, а там 192 бібліотеки.

У прикордонних з Белгородською областю районах, наприклад, в Дергачівській громаді із 14 бібліотек, тільки 2 вцілили. Повністю зруйновані 3 бібліотеки: Дергачівська дитяча, Прудянська, Цупівська сільські бібліотеки. Бібліотеки втратили частину бібліотечних фондів та матеріально-технічні засоби. Бібліотекарі всі звільнені. Це проблема, бібліотеки без нагляду, жителів дуже мало в цих селах.

Відновила роботу лише Дергачівська публічна бібліотека.

В Вільхівській громаді Вільхівська бібліотека-філія зруйнована, інші 4 бібліотеки зазнали пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та матеріально-технічні засоби.

В Липецькій громаді Слобожанська, Тернівська, Борщівська Стрілечанська сільська бібліотеки зруйновані, інші 6 бібліотек зазнали пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та всі матеріально-технічні засоби.

В Циркунівській громаді всі 3 бібліотеки зазнали пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та матеріально-технічні засоби.

В Лозівській громаді зруйнована повністю міська бібліотека управління культури Лозівської міської ради.

В Чкаловській громаді із 10 бібліотек 9 зазнали пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та матеріально-технічні засоби.

Дворічанська громада була під окупацією. В Дворічанській громаді 9 бібліотек зруйновані повністю: Новосорівська, Рідкодубівська, Дитяча філія Пристаційна, Отраднівська, Тавільжанська, Кам'янська, Миколаївська, Топільська, 14 бібліотек зазнали незначних пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та матеріально-технічні засоби. В бібліотеках розміщувалися війська російської федерації, якими було знищено комп'ютерну техніку та частково бібліотечний фонд.

Ізюмська громада була під окупацією. Центральна бібліотека та міська бібліотека №1 частково зруйновані, бібліотеки розграбовані, фонд згорів. Кам'янська сільська бібліотека знищена повністю.

В Куньєвській громаді під час окупації Щасливівська сільська бібліотека зруйнована, 6 бібліотек зазнали пошкоджень. Всі бібліотеки залишилися без матеріально – технічних засобів, фонд частково втрачений.

На Харківщині деякі села знищені на всі сто відсотків.

Селище Старий Салтів зруйновано на вісімдесят відсотків.

В Старосалтівській громаді 7 бібліотек. Головна бібліотека зруйнована. Частину фонду вдалося спасти і в приміщенні клубу відбувається обслуговування користувачів. Відновила роботу лише Гонтарівська сільська бібліотека.

В Барвінківській громаді 4 бібліотеки зруйновані Барвінківська міська бібліотека, Грушуваська, Іллічівська Великокомишуваська, Подолівська, 3 бібліотеки зазнали незначних пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та матеріально-технічні засоби.

В Золочівській громаді зруйновані Світличанська та Гур'єво-Козачанська сільські бібліотеки, 6 бібліотек зазнали незначних пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та матеріально-технічні засоби.

В Борівській громаді Шийківська сільська бібліотека-філія, Вищесолоненська сільська бібліотека-філія, Першотравнева сільська бібліотека-філія зруйновані повністю. Із 23 бібліотек 18 зазнали незначних пошкоджень, втратили частину бібліотечних фондів та всі матеріально-технічні засоби.

Великобурлуцька громада була під окупацією. Хатнянська сільська бібліотека зруйнована повністю. В 14 бібліотеках розміщувалися війська російської федерації, якими було знищено комп'ютерну техніку, меблі, та частково бібліотечний фонд. Із початку вторгнення всі заклади відправлено на простій, який продовжено і до тепер. Інтернет з'єднання відсутнє у бібліотеках. Опалювальні системи не працюють.

Мосьпанівська сільська бібліотека КЗ «Центр культури та дозвілля» Малинівської селищної ради зруйнована повністю.

В Печенізькій громаді Публічна бібліотека, бібліотека для дітей, Борщівська сільська бібліотека, Новобурлуцька сільська бібліотека частково пошкоджені, втрачено частину бібліотечних фондів. Матеріально-технічні засоби втрачено всі.

В Балаклійській громаді Вербівська сільська філія зруйнована повністю.

В Савинській громаді Залиманська сільська бібліотека зруйнована повністю. 6 бібліотек під час окупації частково зруйновані, втратили частину бібліотечних фондів, та всі матеріально-технічні засоби.

Шевченківська громада була під окупацією. Шевченківська публічна бібліотека та бібліотека для дітей зруйновані повністю. Семенівська, Безм'ятеженська, Василенківська, Раївська, Сподобівська, Старовірівська бібліотеки – філії втратили частину бібліотечних фондів, меблі, матеріально-технічні засоби.

До війни на Харківщині працювало 1327 бібліотечних працівника.

Через відсутність бюджетних коштів на утримання бібліотек, ведення бойових дій у безпосередній близькості з населеними пунктами або частими ворожими ракетними обстрілами, перебування персоналу у відпустках без збереження заробітної плати або простої 859 бібліотечних працівника не працюють: 237 перебувають у відпустках без збереження заробітної плати, 498 перебувають у простої, з 77 працівниками призупинена дія трудових договорів, з 47 були розірвані трудові договори.

На жаль, це досить велика цифра. Але, не остаточна.

Звільнені території без комунікацій, немає коштів проводити ремонтні роботи в бібліотеках, бібліотекарі звільнені. Ті бібліотеки, які зазнали часткових пошкоджень, розграбовані, частково знищена література, немає матеріально-технічних засобів. Багато бібліотек без вікон, дахів, і звісно в таких умовах яка річ про збереження фонду.

Тривають бойові дії, обстріли. Ми ще не володіємо всією інформацією, не розуміємо до кінця які у нас втрати культурної спадщини.

Попри все, незважаючи на все, бібліотечні працівники Харківщини приймають виклики, адаптуються до нових реалій сьогодення, перебудовують свою роботу.

Якщо в 2022 році з 56 громад Харківської області в 27 громад не працювали бібліотеки. То вже в 2023 році тільки в 14 громадах не працюють бібліотеки.

Росіяни руйнують культуру, палять книги, намагаються знищити й пограбувати - бібліотекарі рятують, зберігають виносять книги зі зруйнованих бібліотек. Бібліотеки не тільки просять про допомогу, а й допомагають самі.

Бібліотекарі плетуть маскувальні сітки, розфасовують гуманітарну допомогу, беруть активну участь в інформуванні ВПО, допомагають збирати для них продукти й необхідні речі, воюють в лавах ЗСУ. Бібліотеки списують антиукраїнську літературу. Російські книжки здадуть на макулатуру, а на вилучені гроші закупають нові книги українських видавництв або відправляють на допомогу ЗСУ.

Відкриття волонтерських та гуманітарних центрів на базі закладів культури; дописи у соціальних мережах; публікації у Вікіпедії; участь у різноманітних акціях, вебінарах, методичних заходах, обслуговування читачів, робота з фондами - це наш, бібліотечний, внесок задля Перемоги.

Бібліотекарі продовжують працювати з повним розумінням того, що в цей важкий для кожного з нас час дуже важливою є потреба в наданні звичайних бібліотечних послуг, в популяризації української літератури. Звичайно, значна частина роботи здійснюється в онлайн-режимі.

Після звільнення населених пунктів, бібліотеки Харківщини там, де є можливість, поновлюють роботу свою діяльність.

З 12 січня 2023 року Шевченківська публічна бібліотека та Шевченківська бібліотека для дітей переміщені в іншу пристосовану будівлю. Проводиться робота по рятуванню майна та книжкового фонду. Постійно проводиться робота по обстеженню врятованих книг, виявленню зношеної, пошкодженої, непридатної для користування літератури. Бібліотечні працівники, крім основних своїх функцій обслуговування користувачів та роботи з книжковим фондом, проводять волонтерську діяльність. По мірі можливості, бібліотечні працівники висвітлюють проведену роботу на своїх сторінках у Фейсбуці.

В кінці 2022 року Ізюмська центральна міська бібліотека, що постраждала внаслідок російської окупації, отримала понад півсотні нових українських книг від фонду громади Харкова «Голока». Кошти на придбання частки книг було зібрано на благодійному концерті, решту передала у дар Група компаній «Factor».

Допомогли відновити книжковий фонд бібліотек Ізюмської громади доброчинці з АТ «Джей Ті Інтернешнл Компані Україна», це 416 чудових книг.

Підтримано проєкт Ізюмської центральної міської бібліотеки «Працюємо на перемогу» для відновлення роботи Центру публічного доступу до Інтернету після бойових дій, обслуговування внутрішньо переміщених осіб.

Харківський ЛітМузей, волонтери «Доброчинець» та видавництво Vivat у межах проєкту в «Після окупації. Книжки для дітей» оголосили наприкінці 2022 року збір книжок для дітей, які мешкають на деокупованих територіях Харківщини.

«Видавництво Старого Лева» долучилося до ініціативи Харківського літературного музею «Після окупації. Книжки для дітей», в межах надіслали

750 книжок для дітей та підлітків із деокупованих сіл Харківщини. Книжки призначені для бібліотек та родин з дітьми із деокупованих сіл Куп'янського, Великобурлуцького, Вовчанського, Ізюмського, Балаклійського районів.

Видавництво «Vivat» пропонує сертифікати, що допоможуть забезпечити дітей з деокупованої Харківщини книжками. Сертифікат на сайті – це донат на покупку дитячої літератури, який видавництво подвоїть.

Три бібліотеки Харківщини у рамках проєкту «Книжкові гранти», отримають книжки українських видавців 2021-2023 років видання на суму у 30 000 гривень кожна: Центральна бібліотека ім. Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ЦБС Холодногірського району м. Харкова, КЗ «Публічна бібліотека» Чугуївської міської ради, Піско-Радківська сільська бібліотека-філія Ізюмського району.

Бібліотекам зараз дуже потрібна підтримка.

«Збережіть українську культуру» <https://restore.mkip.gov.ua/>

- так називається сайт, який розробили за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики. На платформі можна подивитися на фото та опис кожної культурної пам'ятки, яку зруйнувала російська армія, інформацію про масштаби пошкоджень та суму коштів, необхідну для її відновлення.

Крім того, з допомогою сайту закликають фінансово допомогти збереженню української культурної спадщини. Пожертви збирають на спеціальному рахунку, відкритому МКІП в Національному банку, їх спрямують на охорону, евакуацію, захист і збереження культурних цінностей та підтримку діяльності закладів культури, мистецтва та бібліотек, що постраждали внаслідок бойових дій.

В умовах постійних обстрілів, бомбардування Харківщина продовжує жити, працювати.

У реаліях війни бібліотечні працівники Харківщини згуртувалися, показали високий рівень комунікацій, професійну мобільність та спроможність до змін.

Ми віримо у Перемогу, впевнені, бібліотеки відновлять свою роботу, у книжкових фондах з'явиться багато нових цікавих книжок.